

in welk opzicht ook op hen toegepast was. Was het dus enerzijds zo dat bij de administratie van de gevangenen van het SS-complex een zorgvuldig voorgeschreven, pijnlijke nauwkeurigheid in acht genomen werd, anderzijds hadden al die voorschriften slechts een beperkte geldigheid, werd er althans op enorme schaal buiten de voorschriften om gehandeld.

Het was, al in de vooroorlogse jaren, gebruik geweest dat in de *Schutzhaftantrag* ook werd aangegeven, hoe 'gevaarlijk' de betrokken gevangene was. Daarmee correspondeerde dan het voorstel: de indiener kon voorstellen dat aan de betrokkene bijvoorbeeld zes maanden, of een jaar, of onbepaalde tijd *Schutzhaft* opgelegd werd. Men ging (niet bekend is, sinds wanneer) drie opklimmende gradaties in de *Schutzhaft* onderscheiden: I, II en III, en op grond daarvan bepaalde Himmler eind '40 dat voortaan ook drie soorten concentratiekampen onderscheiden zouden worden. Heydrich deed daar mededeling van in een rondschrijven d.d. 2 januari '41.¹ Tot *Stufe I* ('für alle wenig belasteten und unbedingt besserungsfähigen Schutzhäftlinge, ausserdem für Sonderfälle und Einzelhaft') behoorden Dachau, Sachsenhausen en Auschwitz I (een nieuw concentratiekamp, begin '40 opgericht). *Stufe I* kende ook nog een *Stufe Ia* ('für alle alten und bedingt arbeitsfähigen Schutzhäftlinge, die noch in Heilkräutergarten beschäftigt werden können'): Dachau; Himmler verwachtte wonderen van die 'Heilkräuter' en bij Dachau bezat de *Deutsche Versuchsanstalt für Ernährung und Verpflegung* er een kwekerij van. Bij *Stufe II* ('für schwerer belastete, jedoch noch erziehungs- und besserungsfähige Schutzhäftlinge') waren Buchenwald, Flossenbürg, Neuengamme en Auschwitz II ingedeeld - dat laatste kamp, Birkenau (wij zullen het als regel met die naam aanduiden²), bestond nog niet maar er was al wel tot de oprichting besloten, waarbij wij nog aantekenen dat toen ook al vaststond dat Birkenau de plaats zou zijn waar men enkele miljoenen Joden door vergassing om het leven zou brengen. Tenslotte was er dan *Stufe III*: 'für schwer belastete, insbesondere auch gleichzeitig kriminell vorbestrafte und asoziale, d.h. kaum noch erziehbare Schutzhäftlinge'; daartoe behoorde slechts één kamp: Mauthausen.

Van hoe geringe betekenis in feite deze indeling van de concentratiekampen in de *Stufen I, Ia, II* en *III* geweest is, zal uit het vervolg van dit deel blijken; men kan aan Heydrichs rondschrijven eigenlijk slechts één conclusie vastknopen: dat allen die er kennis van namen (en daartoe be-

¹ Neur. doc. NO-473; exemplaar in HSSuPF, 172 f.   ² Zo zullen wij ook Auschwitz III, het grote kamp niet ver van Auschwitz, waar de *IG Farben* o.m. een fabriek voor kunstrubber (*Buna*) liet bouwen, als regel aanduiden met de naam van de dichtstbijzijnde plaats: Monowitz.